

ความเสี่ยงของแรงงานข้ามชาติชาวเมียนมาในประเทศไทยช่วงการแพร่ระบาดของ ของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019

Risk Society of Myanmar Migrant Worker in Thailand in Coronavirus 2019 Pandemic

ปิยชัย นาคอ่อน¹

E-mail: PiyachaiLove@gmail.com

บทคัดย่อ

จากการระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ 2019 ทำให้ธุรกิจทั้งหลายต้องหยุดชะงัก ส่งผลกระทบต่อแรงงานข้ามชาติที่อาศัยอยู่ในประเทศไทยเป็นอย่างมาก จึงนำไปสู่การศึกษาและวิเคราะห์ปัญหาที่เกิดขึ้นกับแรงงานข้ามชาติชาวเมียนมาในประเทศไทยผ่านมุมมองของการเคลื่อนย้ายและสังคมแห่งความเสี่ยง พบว่าการพัฒนาทางเศรษฐกิจและเทคโนโลยีทำให้มนุษย์ได้รับความสะดวกสบาย การเคลื่อนย้ายของแรงงาน ทูทางเศรษฐกิจ ง่ายตายยิ่งขึ้น แต่ก็มาพร้อมกับความเสี่ยงที่ตามมา ไม่ว่าจะเป็นภัยพิบัติโรคระบาด ปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม อย่างไรก็ดีตาม แรงงานข้ามชาติชาวเมียนมาเป็นอีกกลุ่มหนึ่งที่ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์เหล่านี้ด้วยเช่นกัน ไม่ว่าจะเป็นการปิดด่านพรมแดน การหยุดงาน ภาวะค่าใช้จ่าย การแก้ปัญหาจากกลุ่มประเทศชั้นนำของโลกได้เสนอให้มีการทวนโลกาภิวัตน์โดยการย้ายฐานการผลิตกลับสู่ประเทศของตน ในขณะที่ประเทศกำลังพัฒนายังคงต้องพึ่งพาการเป็นฐานการผลิตเหล่านี้อยู่ ทางออกที่ดีที่สุดในการแก้ไขปัญหาให้กับแรงงานข้ามชาติชาวเมียนมาคือการสนับสนุนจากหน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน รวมไปถึงการมองว่าพวกเขาเหล่านี้เป็นพลเมืองโลกที่มีความเท่าเทียมกันไม่ใช่เพียงแค่แรงงานข้ามชาติที่มาทำงานแลกเงินเท่านั้น

คำสำคัญ: แรงงานข้ามชาติ สังคมความเสี่ยง การแพร่ระบาด การเคลื่อนย้าย

Abstract

From the outbreak of the new coronavirus 2019, businesses have too temporarily close. This has a great impact on migrant workers living in Thailand. That contributing to the study and analysis of the problems with Myanmar migrant workers in Thailand, through the perspective of mobility and social risks. It was found that economic and technological development made human beings comfortable. The labor movement and Economic capital are flowing. But It came with risk as Natural disaster, Pandemic, and Environmental issues

However, Myanmar migrant workers are also among the affected by these events. Such as not immigration, The sudden stop of work, and high living expenses. The Suggestion from the developed country is globalization and the relocation of production to the main county. But The developing county disagrees with that action. The best solution to solving the problem of Myanmar migrant workers is support from various agencies, both public and Non-Government organizations. They also see them as equal global citizens, not just migrant workers for money.

Keywords: migrant worker, risk society, pandemic, mobility

ความนำ

เมืองอู่ฮั่น มลฑลหูเป่ย์ ทางตอนกลางของประเทศจีน เกิดการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสชนิดใหม่ที่ทำให้เกิดการติดเชื้อที่ปอดและเสียชีวิตลง ในช่วงปลายปี พ.ศ. 2562 เป็นช่วงเทศกาลปีใหม่ ทำให้ชาวจีนเดินทางกลับบ้านเกิดและเดินทางท่องเที่ยว เกิดการแพร่ระบาดไปทั่วทุกมุมโลก โดยโรคระบาดนี้มีชื่อเรียกว่าไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ 2019 (Coronavirus 2019) (World Health Organization, 2020) ประเทศไทยได้รับผลกระทบจากการระบาดในครั้งนี้จากการเดินทางเข้ามาของนักท่องเที่ยวชาวจีน และเกิดการแพร่กระจายครั้งใหญ่จากกรณีสนามมวยในกรุงเทพมหานคร ทำให้เกิดการล็อกดาวน์ (Lockdown) ทั่วทั้งประเทศ สถานศึกษา สถานที่ทำงาน สถานที่ให้บริการต่างปิดบริการ และหันมาใช้ระบบออนไลน์ในการจัดการและดูแลงานต่างๆ เมื่อสถานการณ์ผ่อนคลายนลง มีการผ่อนปรนนโยบายการควบคุมมาจนกระทั่งเกิดการติดเชื้อระลอกใหม่ในจังหวัดสมุทรสาคร ซึ่งตรวจพบจากแรงงานข้ามชาติชาวเมียนมา 60 %หรือกว่า 548 ราย ในตลาดกลางกุ้ง (ข่าวสดออนไลน์, 2563) ซึ่งเกิดการเฝ้าระวังผลกระทบที่ตามมาระลอกใหม่อีกครั้งหนึ่ง

¹ นิสิตระดับปริญญาโทศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ผลกระทบที่เกิดขึ้นทำให้การทวนโลกาภิวัตน์ (Deglobalization) กำลังเป็นที่ให้ความสนใจจากกลุ่มประเทศที่พัฒนาแล้วให้หันกลับไปตั้งแหล่งผลิตที่ประเทศของตนเอง เพราะกระแสโลกาภิวัตน์ (Globalization) (ธันนธร, 2020) ที่หยุดชะงักลง และสภาพของสังคมเสี่ยง(Risk society) จากการเร่งการพัฒนาที่มากจนเกินไป จนก่อให้เกิดปัญหาต่างๆ ตามมา ประเทศไทยเองไม่เหมาะกับการทวนโลกาภิวัตน์เนื่องจากเป็นประเทศที่พึ่งพาด้านการท่องเที่ยว และโรงงานอุตสาหกรรมส่วนใหญ่เป็นบริษัทข้ามชาติ

จากที่กล่าวมาแรงงานข้ามชาติชาวเมียนมาได้รับผลกระทบจากการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 เนื่องจากไม่สามารถประกอบอาชีพและไม่สามารถเดินทางกลับประเทศของตนได้ มีความเสี่ยงที่จะเกิดการติดเชื้อได้มากยิ่งขึ้น จากความแออัดของที่อยู่อาศัยและสถานที่อาศัยไม่ถูกสุขลักษณะ และประเด็นเรื่องการค้ามนุษย์ที่เป็นผลพวงมาจากโลกาภิวัตน์ เด่นชัดมากยิ่งขึ้น

โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความเสี่ยง ปัญหา ผลกระทบที่จะตามมาต่อแรงงานข้ามชาติชาวเมียนมา จากการระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 รวมไปถึงความเสี่ยงต่อการตกงานของแรงงานเหล่านี้เมื่อกลุ่มโรงงานอุตสาหกรรมต่างๆ หยุดยั้ง ปิดโรงงานและย้ายถิ่นฐานกลับไปยังประเทศของตน ผ่านมุมมองสังคมเสี่ยงภัย และโลกาภิวัตน์กับการทวนโลกาภิวัตน์

กล่าวโดยสรุปแล้วแรงงานข้ามชาติชาวเมียนมาได้รับผลกระทบจากการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 เช่นเดียวกับประชาชนกลุ่มอื่น แต่ทางออกของปัญหานั้นมีน้อยกว่าเนื่องจากไม่ได้รับการช่วยเหลือจากภาครัฐ ไม่สามารถเดินทางกลับประเทศของตน และงานที่ทำเป็นงานเพียงไม่กี่กลุ่มเท่านั้น ดังนั้นควรมีการช่วยเหลือกับกลุ่มแรงงานเหล่านี้ไม่ว่าจะเป็นการหางานใหม่ให้ มีสวัสดิการช่วยเหลือ หรือการส่งกลับประเทศโดยไม่มีค่าใช้จ่าย เป็นต้น

การระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019

การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนาสายพันธุ์กลุ่มอาการทางเดินหายใจเฉียบพลันรุนแรง 2 (Coronavirus disease) หรือเชื้อไวรัส covid-19 เป็นไวรัสอุบัติใหม่ที่ยังไม่มีแนวทางในการรักษาเฉพาะแน่นอน โดยลักษณะอาการที่พบคือมีไข้ เหนื่อยง่าย คอแห้ง ร่วมกับอาการอื่นๆ ได้แก่ คัดจมูก เจ็บตามส่วนต่างๆ ของร่างกาย หรือมีน้ำมูกไหล (World health Organization, 2019) ลักษณะของไวรัสตามที่กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุขระบุไว้คือ เป็นไวรัสที่ก่อให้เกิดโรคทางเดินหายใจในคน มีลักษณะใกล้เคียงกับไวรัส Severe Acute Respiratory Syndrome (SARS) หรือไวรัส Middle East Respiratory Syndrome (MERS-CoV) โดยไวรัสชนิดนี้มีหลากหลายสายพันธุ์ บางแหล่งข่าวพบว่าแบ่งได้ 8 สายพันธุ์ หรือในบางแหล่งข่าวอาจแบ่งได้ถึง 36 สายพันธุ์ แต่แบ่งตามลักษณะของไวรัสและอาการของโรคใหญ่ๆ ได้ 3 แบ่งได้ดังนี้

1. สายพันธุ์ A หรือสายพันธุ์ดั้งเดิมที่แพร่ระบาดอยู่ในประเทศจีน ประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียง และสหรัฐอเมริกา
2. สายพันธุ์ B เป็นสายพันธุ์ที่กลายพันธุ์มาจากสายพันธุ์ A ระบาดใน ทวีปยุโรป
3. สายพันธุ์ C เป็นสายพันธุ์ถูกผสมระหว่าง สายพันธุ์ A และ B สายพันธุ์นี้ระบาดในยุโรปเช่นเดียวกับ สายพันธุ์ B

จากที่กล่าวมาทั้งหมดนั้นเป็นสายพันธุ์ที่มีความรุนแรงเพียงเล็กน้อยเมื่อเทียบกับเชื้อไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ที่พบในประเทศอังกฤษหรือสายพันธุ์ B.1.1.7 ที่สามารถอยู่ในบรรยากาศได้นาน แพร่กระจายและติดเชื้อได้ง่ายกว่าสายพันธุ์ปกติ (Center for Disease Control and Prevention, 2021)

การระบาดของโรคสามารถแพร่กระจายได้จากการติดต่อหลังภายในร่างกายของผู้ที่ติดเชื้อ ผ่านการ ไอ การจาม การสัมผัส ตัวเชื้อไวรัสสามารถอยู่ในที่พื้นผิวสัมผัสได้นานถึง 8 ชม และสามารถแพร่กระจายในอากาศและมีชีวิตได้ยาวนานกว่า 20 วันในสภาพอากาศเย็น และมีระยะฟักตัวที่ยาวนานถึง 14 วัน จึงเป็นไวรัสที่มีความอันตรายอย่างมาก เพราะในช่วงก่อนฟักตัวไม่มีการแสดงอาการใดๆ และยังแพร่กระจายได้ในช่วงก่อนการฟักตัวอีกด้วย อย่างไรก็ตามอัตราการเสียชีวิตของเชื้อไวรัสมีกมาจากโรคแทรกซ้อนปัญหาทางสุขภาพ และการได้รับเชื้อไวรัสที่มีปริมาณมากเข้าไป

การระบาดของเชื้อไวรัส Covid-19 เริ่มขึ้นจากในเมือง อู่ฮั่น มณฑลฮู่เป่ย์ ประเทศจีน โดยการระบาดเริ่มจากตลาดกลางค้าสัตว์ป่าแพร่กระจายไปทั่วทั้งเมือง มีรายงานจากสาธารณสุขจีนในช่วงเดือนธันวาคม 2562 ว่า เป็นโรคปอดบวมจากเชื้อไวรัสปริศนา จนกระทั่งองค์การอนามัยโรคเข้าไปตรวจสอบและพบว่าเป็นเชื้อไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ (World Health Organization, 2020) โชคไม่ดีนักที่การแพร่ระบาดเกิดขึ้นในช่วงเทศกาลขึ้นปีใหม่และวันหยุดยาวของจีน ทำให้ประชาชนเดินทางกลับบ้านเกิดและเดินทางท่องเที่ยว ทำให้เชื้อไวรัสแพร่กระจายออกไปทั่วโลก

ในประเทศไทยช่วงเดือนมกราคม พ.ศ. 2563 พบเชื้อไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่จากนักท่องเที่ยวและผู้เดินทางเข้ามาจากต่างประเทศเป็นหลักโดยแพร่กระจายไปตามครอบครัวของผู้ที่เดินทางเข้ามาในประเทศ จนถึงการระบาดหนักในกรณีสนามมวยและสถานบันเทิงต่างๆ ในกรุงเทพมหานครและต่างจังหวัด โดยแบ่งผู้ป่วยออกเป็นกลุ่มเสี่ยงได้แก่ ผู้ที่ติดเชื้อจากการสัมผัสใกล้ชิดกับผู้ป่วย ผู้เดินทางมาจากต่างประเทศ อาชีพเสี่ยงและที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว และผู้ที่ทำงานในสถานที่เสี่ยงต่อการแพร่ระบาด (จุไร, 2563) สำหรับการรักษาโรคนั้นยังไม่มีวัคซีนในการรักษาจึงต้องดำเนินการรักษาตามอาการ ด้วยลักษณะอาการของไข้ที่คล้ายกับไข้หวัดใหญ่

มีอาหารน้อยและหายได้เอง แต่ต้องให้ผู้ป่วยดูแลฟื้นฟูตนเอง จะมีผู้ป่วยที่เป็นกลุ่มเสี่ยงคือผู้ป่วยที่มีโรคประจำตัวอยู่ก่อนแล้ว ทำให้เกิดภาวะแทรกซ้อนจนถึงขั้นเสียชีวิตได้ง่าย

ผลกระทบจากการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส Covid-19

การแพร่ระบาดได้ส่งผลกระทบต่อการเดินทางข้ามประเทศและการท่องเที่ยว นานาชาติเริ่มดำเนินนโยบายกักกันและควบคุมผู้ที่เดินทางมาจากประเทศจีน เมืองอู่ฮั่นยังเป็นศูนย์กลางการผลิตอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ ยานยนต์ จึงทำให้ธุรกิจหลายประเภทที่พึ่งพาการผลิตจากประเทศจีนได้รับผลกระทบจากการระบาดในครั้งนี้และกระทบไปยังทั่วโลก เนื่องจากประเทศจีนมีระบบเศรษฐกิจที่มีขนาดใหญ่และเชื่อมโยงกันเป็นห่วงโซ่ เฉพาะภาคอุตสาหกรรมอย่างเดียวนั้นมีหลายสถาบันคาดว่าทำให้ Gross Domestic Product (GDP) ลดลงกว่าร้อยละ 0.14 ซึ่งมากกว่าการระบาดของโรค SARS ที่เคยเกิดขึ้นมาก่อนในประเทศจีน (เสาวนีย์ และ ทศพล, 2020, หน้า 14-17) ในประเทศไทยเองมีโรงงานอุตสาหกรรมหลายแห่งทยอยปิดตัวลงซึ่งเป็นผลกระทบจากการปิดประเทศของจีน และการขนส่งระหว่างประเทศที่ต้องหยุดชะงักไป นอกจากนี้ยังส่งผลกระทบต่ออุตสาหกรรมการท่องเที่ยวอีกด้วย โดยประเทศในทวีปเอเชียจะได้รับผลกระทบมากที่สุดและทวีปยุโรปตามลำดับ ประเทศไทยเป็นประเทศที่พึ่งพาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเป็นหลัก การปิดรับนักท่องเที่ยวจากจีนซึ่งมีจำนวนถึง 1 ใน 3 ของจำนวนนักท่องเที่ยวทั้งหมด ทำให้ภาคการท่องเที่ยวต้องปิดตัวไปเป็นจำนวนมาก บริษัทสายการบินรวมทั้ง โรงแรม ที่พัก ร้านอาหาร ต่างพากันปรับตัวเพื่อไม่ให้กระทบต่อพนักงาน เช่น การให้พนักงานรับเงินเดือนตามร้อยละที่กำหนด ผลิตแบ่งเวลาการทำงาน หรือการหารายได้เสริมให้กับพนักงาน ภาคงานบริการก็ได้รับผลกระทบตามมาเช่นเดียวกันกับภาคการท่องเที่ยวเมื่อนักท่องเที่ยวลดลง ผู้ให้บริการรถโดยสารสาธารณะก็ลดลงไปด้วย และยังกระทบไปถึงพ่อค้าแม่ค้าหาบเร่แผงลอย ที่ตั้งร้านขายข้างทาง เพราะไม่มีกลุ่มลูกค้าออกมาใช้บริการ เนื่องจากกลัวการติดเชื้อและหันไปใช้บริการส่งอาหารแทนมากกว่า

จากผลกระทบที่กล่าวมานำไปสู่การปรับตัวของทุกภาคส่วนเพื่อประคับประคองธุรกิจของตนให้อยู่รอดต่อไปได้ การทำงานที่บ้าน (Work from Home) ถูกนำมาใช้เพื่อลดความแออัดในพื้นที่ทำงานและลดความเสี่ยงในระหว่างการเดินทาง พื้นที่อย่าง Co-Working Space จะได้รับความนิยมเพิ่มมากขึ้น การทำงานผ่านระบบออนไลน์จะเข้ามาแทนที่การทำงานในออฟฟิศ ซึ่งส่งผลถึงการเรียนในระบบออนไลน์ การพบปะสังสรรค์ หรือการแชร์พื้นที่ จะทำบนโลกออนไลน์มากขึ้นจากการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส Covid-19และการบังคับใช้มาตรการคุ้มครองการแพร่ระบาดของรัฐ

สังคมแห่งความเสี่ยง การเคลื่อนย้ายและการทวนโลกาภิวัตน์

ความทันสมัย (Modernity) นำพามนุษย์เข้ามาสู่ความสะดวกสบาย แต่ในมุมมองของ อุลริช เบ็ค (Ulrich Beck) มองว่าใน ความทันสมัยนั้นกลับซ่อนความดราม่าไว้เบื้องหลัง สังคมของเราเองกำลังเปลี่ยนผ่านจากสังคมสมัยใหม่ (Modern society) ไปสู่สังคม ความเสี่ยง (สมสุข, 2553, หน้า 31) ทำให้การเปลี่ยนผ่านนี้ไม่ใช่เรื่องที่ดีนัก ประการแรกคือมนุษย์เป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดความเสียหายมากขึ้น ประการที่สองความเสี่ยงในปัจจุบันนั้นมากขึ้นกว่าเดิม และประการสุดท้ายชนชั้นไม่มีความสำคัญในความเสี่ยงนี้ทุกคนจะได้รับ ผลเท่าเทียมกันหมด (สุรสม, 2552, หน้า 2) อุลริช เบ็ค ยังมองว่าความเสี่ยงที่เกิดขึ้นนี้ไม่ได้มีการแบ่งชนชั้นว่ารวยหรือจน ทุกคนจะ ได้รับผลกระทบเท่ากันหมด แม้คนรวยจะมีสิทธิในการเข้าถึงการรักษาที่ดีกว่าคนจน แต่ความเสี่ยงนั้นจะตกผลึกอยู่ในสังคมต่อไป การ เร่งการพัฒนาทางเศรษฐกิจเพิ่มความเสี่ยงให้กับมนุษย์มากขึ้น ตัวอย่างเช่นความก้าวหน้าทางคมนาคมทำให้การแพร่กระจายของเชื้อ โรค ไวรัสต่างๆ แพร่ไปได้เร็วยิ่งขึ้นและเชื้อโรคเหล่านั้นก็จะคงอยู่ในที่แห่งนั้น (Dillon, 2014, p. 500) กรณีของเชื้อไวรัส Covid-19 เป็นอีกหนึ่งตัวอย่างของความเสี่ยงที่เกิดขึ้น ด้วยความสะดวกในการเดินทาง การระบาดที่เกิดขึ้นในช่วงปลายปีในเมืองอู่ฮั่นของจีน ได้ แพร่ระบาดไปทั่วโลกเนื่องจากเป็นช่วงเทศกาลปีใหม่ จึงเกิดการระบาดไปทั่วทั้งโลก อีกปัจจัยหนึ่งคือเรื่องของอาหารโดยมีข้อสันนิฐาน ว่าสุสามเหลี่ยมจีน หรือสัตว์อีกชนิดหนึ่งคือตัวนิ่ม ที่ขายอยู่ในตลาดเป็นตัวกลางในการแพร่กระจายเชื้อไวรัส (BBC NEWS, 2020) การ เร่งการพัฒนาทั้งเศรษฐกิจ การคมนาคม การสื่อสารทำให้ขอบเขตของพื้นที่ระหว่างความเป็นเมืองกับชนบทที่ขึ้นมาซ้อนทับกัน พรหมแดนระหว่างความเป็นรัฐชาติได้จางหายไป การเข้ามาของโลกาภิวัตน์ ที่เชื่อมโยงกับการขยายขอบเขตการพัฒนาทางเศรษฐกิจ จากประเทศหนึ่ง ไปสู่อีกประเทศหนึ่ง และการขยายอิทธิพลของบริษัทข้ามชาติไปทั่วโลก ด้วยอำนาจทางการเงินที่มากกว่าบริษัท ส่วนใหญ่ในโลก (วิวัฒนา, 2548, หน้า 12-13) ทำให้สามารถบริโภคสินค้าจากอีกภาคโลกหนึ่งได้โดยไม่ต้องเดินทางไปที่นั่น การเกิด โลกาภิวัตน์ไม่ได้มีแต่ผลดี ยังมีผลร้ายที่ตามมา ได้แก่เรื่อง การค้ามนุษย์ เนื่องจากกลุ่มคนที่ตกเป็นเหยื่อการค้ามนุษย์นั้นมักเป็นกลุ่มคนที่ ต้องการมีชีวิตที่ดีกว่าด้วยการอพยพย้ายถิ่น การลักลอบเข้าเมืองโดยผิดกฎหมาย การจัดการเรื่องผู้ลี้ภัย เป็นต้น

หลังจากการระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ทำให้กระแสโลกาภิวัตน์ได้ถูกยกมาเป็นข้อถกเถียงในเรื่องการพึ่งพากัน ระหว่างบริษัทในประเทศและบริษัทข้ามชาติว่ามีความจำเป็นหรือไม่ ไม่เพียงแต่ประเด็นเรื่องการระบาดของเชื้อไวรัสเท่านั้น ยังมีปัจจัย

อื่นๆ เช่น สงครามทางการค้าระหว่างจีนและอเมริกา ที่ส่งผลให้บริษัทจากต่างประเทศหันมาผลิตในประเทศมากขึ้น ทำให้กระแสการทวนโลกาภิวัตน์ ทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้น ประเทศรัสเซียเป็นหนึ่งในประเทศที่มีการทวนกระแสโลกาภิวัตน์ในยุคแรกๆ ในช่วงช่วงสงครามเย็น หลังจากที่ถูกคว่ำบาตรจากหลายประเทศ รัสเซียหันมาพึ่งพาการผลิตด้วยตัวเองและใช้มาตรการคว่ำบาตรกับประเทศอื่นด้วย (ÅSLUND, 2019, pp. 194-197) จากกรณีศึกษาของประเทศบังคลาเทศที่มีแรงงานข้ามชาติไปทำงานในทวีปยุโรปและแคนาดาเป็นจำนวนมาก เมื่อเกิดการระบาดของเชื้อไวรัส Covid-19 ขึ้นทำให้แรงงานจำนวนมากต้องเดินทางกลับบังคลาเทศ การว่างงานเพิ่มสูงขึ้นและเศรษฐกิจก็มีปัญหาตามไปด้วย (Karim, Islam, & Talukder, 2020, pp. 1-3) การสร้างห่วงโซ่เศรษฐกิจภายในประเทศและการเลือกติดต่อเฉพาะประเทศใดประเทศหนึ่ง ช่วยในการกระจายความเสี่ยงด้านปัญหาทางเศรษฐกิจที่จะเกิดขึ้นในอนาคต แต่ไม่ส่งผลดีกับแรงงานข้ามชาติที่เคลื่อนย้ายไปมาระหว่างประเทศ สหรัฐอเมริกาดำเนินนโยบาย (America First) โดยเริ่มปิดชายแดน กล่าวโทษจีนว่าเป็นต้นเหตุของวิกฤตการณ์นี้ ด้วยการงดการช่วยเหลือด้านเวชภัณฑ์แก่จีน (BURROWS & ENGELKE, 2020, p. 6) และหันมาสนับสนุนการย้ายฐานการผลิตกลับสู่ประเทศ เพื่อป้องกันการแพร่ระบาดของโรคและตั้งสร้างห่วงโซ่อุปทานในประเทศใหม่ แม้การทวนกระแสโลกาภิวัตน์จะเป็นเรื่องที่น่าจับตามองในช่วงการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 แต่แรงงานข้ามชาติเองก็ยังเป็นทรัพยากรสำคัญต่อเศรษฐกิจเนื่องจากเป็นแรงงานราคาถูกที่สามารถขับเคลื่อนระบบเศรษฐกิจให้ดำเนินต่อไปได้

เมื่อมองถึงกระแสโลกาภิวัตน์จะพบว่าได้มีการหยุดนิ่งมาซักพักหนึ่งแล้ว ด้วยเรื่องของความก้าวหน้าเทคโนโลยีในการผลิตเพื่อลดแรงงานรวมถึงการนำเอาปัญญาประดิษฐ์เข้ามาใช้งานในส่วนต่างๆ จึงไม่จำเป็นต้องใช้แรงงานราคาถูกจากประเทศกำลังพัฒนา เรื่องของการป้องกันสินค้าที่นอกเหนือจากการตั้งกำแพงภาษี เช่น การตั้งโควตาการนำเข้าสินค้า การตรวจสอบสุขอนามัยที่เข้มงวดเพื่อปกป้องอุตสาหกรรมการผลิตในประเทศ (SCB economic intelligence center, 2020, หน้า 18-19) การกลับมาผลิตภายในประเทศและพึ่งพาท้องถิ่นจะช่วยลดความเสี่ยงที่ห่วงโซ่การผลิตขาดจากเหตุการณ์ที่ไม่สามารถควบคุมได้ อยางการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส ภัยก่อการร้ายหรือภัยพิบัติตามธรรมชาติ แต่อย่างไรก็ตาม แม้การเคลื่อนย้ายของทุนจะเริ่มหยุดชะงักลง แต่การเคลื่อนย้ายของแรงงานยังคงมีให้เห็นอยู่เสมอ ทั้งการเข้าเมืองแบบถูกกฎหมายและทั้งแบบผิดกฎหมายที่ได้รับทั้งผลดีและผลเสียจากกระแสโลกาภิวัตน์ที่เกิดขึ้นนี้

แรงงานข้ามชาติกับโลกาภิวัตน์

ไม่เพียงแต่แรงงานในประเทศกำลังพัฒนาอย่างประเทศไทยที่ได้รับผลกระทบจากการทวนโลกาภิวัตน์เท่านั้น แรงงานข้ามชาติเองเป็นอีกกลุ่มหนึ่งที่ได้รับผลกระทบเช่นเดียวกัน เนื่องจากเป็นกลุ่มคนที่อาศัยการเดินทางข้ามพรมแดนไปมาระหว่างรัฐ ด้วยปัจจัยทั้งภายนอกและภายในได้แก่ สภาพทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง ความไม่มั่นคงของรัฐเป็นต้น แรงงานข้ามชาติชาวเมียนมาจึงเลือกที่จะเดินทางมายังประเทศไทยเพื่อแสวงหาความเป็นอยู่ที่ดีกว่า แต่พวกเขาที่ได้รับผลกระทบจากสังคมความเสี่ยง จากปัญหาเรื่องมลพิษจากการพัฒนาทางเศรษฐกิจและโรคระบาด หากเกิดการทวนโลกาภิวัตน์ขึ้น พวกเขาก็จะได้รับผลกระทบจากการตกงานมากขึ้นไปอีก เมื่อจำแนกประเภทกิจการที่มีแรงงานข้ามชาติทำงานอยู่มากที่สุดพบว่า เป็นกิจการทางด้านอุตสาหกรรมมากที่สุดกว่าร้อยละ 37.37 รองลงมาคือด้านการก่อสร้างที่ร้อยละ 17.27 หากจำแนกลงไป จะเป็นกิจการอุตสาหกรรมทางด้านเกษตรที่ร้อยละ 28.98 และสิ่งทอที่ร้อยละ 14.89 ซึ่งมีแรงงานข้ามชาติมากที่สุด (อภิรักษ์, 2562) โดยทั่วไปแล้วงานเหล่านี้ไม่เป็นที่สนใจของแรงงานชาวไทย เนื่องจากเป็นงานที่หนัก และได้ค่าแรงที่ต่ำ หากมีการย้ายการผลิตกลับสู่ประเทศต้นทางจะทำให้แรงงานเหล่านี้ตกงาน เกิดปัญหาในเรื่องปากท้องและความมั่นคงหรือหันทางกลับกัน หากแรงงานข้ามชาติเหล่านี้เดินทางกลับประเทศ ก็จะทำให้เศรษฐกิจเสียหายเนื่องจากอุตสาหกรรมด้านเกษตรเป็นอุตสาหกรรมหลักของไทย

ปัญหาของแรงงานข้ามชาติในช่วงโควิด

ในช่วงการแพร่ระบาดของโควิดประเทศไทยได้ทำการล็อกดาวน์โดยห้ามเข้าและออกประเทศ ปิดด่านชายแดนรวมไปถึงควบคุมการเข้าออกของชาวต่างชาติ การเดินทางกลับไปยังประเทศบ้านเกิดจึงมีค่าใช้จ่ายที่สูงมาก แรงงานข้ามชาติที่ไม่สามารถรับค่าใช้จ่ายไหวก็ติดค้างอยู่ในประเทศไทยและไม่สามารถเดินทางกลับประเทศได้ แรงงานกลุ่มที่เหลือน้อยกว่า 4 กลุ่มได้แก่ กลุ่มที่ไม่สามารถขยายใบอนุญาตทำงานได้ กลุ่มที่อยู่ทำงานอย่างผิดกฎหมาย กลุ่มที่ถูกเลิกจ้าง และกลุ่มที่ทำงานโดยใช้วีซ่าผิดประเภท (เยี่ยมยุทธ, 2563) ซึ่งแรงงานข้ามชาติเหล่านี้ไม่ได้รับการชดเชยจากจากระบบประกันสังคม เนื่องจากไม่ใช่ผู้ประกันตนตามที่กฎหมายกำหนดไว้ หรือนโยบายอื่นที่รัฐได้ออก มาเพื่อช่วยเหลือ แม้จะมีการคุ้มครองจากราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2562 ว่านายจ้างต้องจ่ายค่าจ้างไม่น้อยกว่าร้อยละ 75 ในวันที่หยุดกิจการชั่วคราวที่ไม่ใช่เหตุสุดวิสัย แต่นายจ้างเลือกที่จะปิดกิจการเพื่อหลีกเลี่ยงความรับผิดชอบในส่วนนี้ออกไป โรงงานหลายแห่งในอำเภอแม่สอด จังหวัดตาก ได้ทยอยปิดตัวลง บ้างก็ลดการจ้างงานโดยไม่ได้รับค่าชดเชย ทำให้แรงงานข้ามชาติชาวเมียนมาได้รับผลกระทบโดยตรง แรงงานบางส่วนเลือกที่จะหางานแทนการกลับประเทศ

เพื่อประทังชีวิตไปก่อน เนื่องจากที่ประเทศเมียนมามีไม่มีที่ทำงานเช่นกัน (BBC NEWS Thai, 2020) ปัจจัยอื่นที่ทำให้แรงงานข้ามชาติชาวเมียนมาไม่เดินทางกลับประเทศได้แก่การสู้รบกันระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ที่เสี่ยงต่อการเกิดอันตราย ประเทศเมียนมาประกอบไปด้วยกลุ่มชาติพันธุ์ที่แบ่งออกตามชื่อของรัฐได้ 7 รัฐ ได้แก่ สกะกาย มัณฑะเลย์ พะโค ย่างกุ้ง เอยาวดี มะแคว ตะนาวศรี และยังแบ่งออกเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ย่อยอีกไม่น้อยกว่า 135 กลุ่มชาติพันธุ์ เช่น ธนู ลาหู่ แม้ว ว้า กะเหรี่ยง เป็นต้น (ดวงกมล, 2559) ตัวอย่างความรุนแรงจากรัฐยะไซที่มีการสู้รบอยู่ตลอด อีกปัจจัยหนึ่งคือข่าวการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส Covid-19 ใน เมืองย่างกุ้ง ทำให้แรงงานข้ามชาติชาวเมียนมาเลือกที่จะอาศัยอยู่ที่ประเทศไทยต่อ

แรงงานข้ามชาติที่จดทะเบียนเข้าสู่ระบบอย่างถูกต้องตามกฎหมายและจ่ายเงินสมทบประกันสังคม แต่พวกเขากลับไม่ได้รับสิทธิและสวัสดิการจากรัฐ จากการที่ถูกเลิกจ้างหรือถูกให้หยุดงาน การเดินทางกลับประเทศบ้านเกิดเป็นไปได้ยากลำบาก เนื่องจากค่าใช้จ่ายที่สูง แรงงานที่ตกค้างอยู่มากกว่า 3 เดือน มีแนวโน้มที่จะแบกรับภาระค่าใช้จ่ายไม่ไหว ได้แก่ค่าห้อง ค่าน้ำ ค่าไฟ ค่าอาหาร ซึ่งแรงงานเหล่านี้มีความเป็นไปได้สูงที่จะอาศัยอยู่ด้วยกันเพื่อลดค่าใช้จ่าย ซึ่งก่อให้เกิดความเสี่ยงในการระบาดในละลอกที่ 2 ได้ (ยงยุทธ และ สิริวิชัย, 2020) แรงงานข้ามชาติต้องประทังชีวิตด้วยการอดมื้อกินมื้อหรือประทังชีวิตด้วยบะหมี่กึ่งสำเร็จรูป

“ถ้าวันไหนมีคนเอาของมาบริจาคให้ก็ดีหน่อย ผมก็จะเก็บของไว้กินหลาย ๆ วัน อย่างมาหนึ่งซองผมก็จะกินได้สามวัน โดยแบ่งเส้นไว้กินดิบ ๆ สองวัน และกินเครื่องปรุงตักใส่ปากและดื่มน้ำตามมากๆ อีกวันหนึ่ง จันเหงงอียา (BBC NEWS Thai, 2020) ในขณะที่แรงงานที่มีครอบครัวต้องแบกรับภาระจากค่าใช้จ่ายในการเรียนของลูกและการส่งเงินกลับประเทศให้ลูกที่อยู่ประเทศเมียนมา ค่าเฉลี่ยการส่งเงินนั้นอยู่ที่ 10,709.73 บาทต่อคนต่อปี ซึ่งเพศหญิงมีค่าเฉลี่ยการส่งเงินที่สูงกว่าเพศชายที่ 11,915.31 บาทต่อคนต่อปี และค่าเฉลี่ยในการส่งต่อคนอยู่ที่ 5.5 ครั้งต่อคนต่อปี แต่เมื่อมองถึงช่วงอายุจะพบว่า แรงงานข้ามชาติชาวเมียนมาที่มีอายุน้อยจะส่งเงินกลับประเทศของตนต่ำกว่าเนื่องจากปัจจัยที่ต้องการตั้งตัวและการอยู่อาศัยในประเทศไทยระยะยาว (दनัยกฤต, 2561, หน้า 210-212) จากค่าเฉลี่ยการส่งเงินพบว่า เป็นจำนวนเกือบครึ่งหนึ่งของเงินรายได้เมื่อเทียบกับรายได้ต่อปีของแรงงานข้ามชาติชาวเมียนมา แต่เมื่อเกิดการระบาดการส่งเงินต้องหยุดลงเพราะต้องนำมาเป็นรายจ่ายในช่วงที่งานปิดกิจการหรือเป็นค่าใช้จ่ายในการเดินทางกลับประเทศ

นอกจากนี้มาตรการการป้องกันเชื้อไวรัส Covid-19 ยังส่งผลกระทบต่อแรงงานข้ามชาติชาวเมียนมาเพิ่มขึ้น เนื่องจากมาตรการการใช้ชีวิตวิถีใหม่ (New normal life) ที่ได้แก่การเว้นระยะห่างทางสังคม (Social distancing) ซึ่งแรงงานข้ามชาติมักอาศัยรวมกันในห้องเช่าขนาดเล็กตั้งแต่ 4-6 คนต่อห้อง จึงมีความลำบากในการเว้นระยะห่าง ในการเดินทางบนรถโดยสารที่คอยรับส่งไป-กลับระหว่างการไปทำงานด้วยเช่นเดียวกัน และยังมีค่าใช้จ่ายในเรื่องของหน้ากากอนามัยหรือหน้ากากผ้า เจลแอลกอฮอล์สำหรับล้างมือซึ่งมีราคาที่สูงเมื่อเทียบกับรายได้ต่อวันของแรงงานข้ามชาติ โดยที่รัฐไม่ได้สนับสนุนในเรื่องนี้ แต่กลับกลายเป็นการเพิ่มภาระให้กับแรงงานข้ามชาติขึ้นกว่าเดิม

ผลกระทบและแนวทางการแก้ปัญหาต่อแรงงานข้ามชาติ

ช่วงเดือนธันวาคม พ.ศ. 2563 ได้มีการตรวจพบเชื้อไวรัส Covid-19 จากหญิงวัย 67 ปีที่เป็นแม่ค้าแพกซ์ในตลาดกลางกึ่งจังหวัดสมุทรสาคร และมีการตรวจสอบเชิงรุกกับแรงงานข้ามชาติชาวเมียนมาที่ทำงานอยู่ในตลาดกึ่งแห่งนี้ พบว่ากว่า 60 %จากจำนวนกว่า 4 พันราย นั้นติดเชื้อ Covid-19 ทางจังหวัดจึงสั่งการให้ปิดตลาดกลางกึ่ง โดยนำรั้วลวดหนามมากันห้ามผู้คนเข้าออกและล็อกดาวน์ (Lockdown) จังหวัดสมุทรสาคร (ประชาชาติธุรกิจ, 2563) ทำให้กิจการต่างๆ ในพื้นที่เสี่ยง ต้องปิดกิจการลงชั่วคราวและผู้อยู่ในกลุ่มเสี่ยงต้องกักตัว 14 วัน ห้ามแรงงานข้ามชาติเดินทางออกนอกจังหวัด ส่วนคนไทยในพื้นที่สามารถเดินทางออกได้แต่ต้องมีหนังสืออนุญาตจากทางการ อย่างไรก็ตาม พบว่ามีการเดินทางของแรงงานข้ามชาติชาวเมียนมาจากสมุทรสาครไปยังพื้นที่ต่างๆ ไม่ว่าจะเป็น กรุงเทพมหานคร ฉะเชิงเทรา นครบุรี ปทุมธานี และมีการหลบหนีออกนอกพื้นที่เป็นจำนวนมาก ทำให้ความเสี่ยงที่จะเกิดการระบาดระลอกใหม่เพิ่มมากขึ้น

จากเหตุการณ์นี้เราสามารถแบ่งผู้ได้รับผลกระทบออกเป็นสองกลุ่มใหญ่ๆ นั่นก็คือผู้ประกอบการชาวไทยและแรงงานข้ามชาติชาวเมียนมา โดยผู้ประกอบการชาวไทยได้รับผลกระทบด้วยประกาศจังหวัดสมุทรสาครเรื่องคำสั่งปิดสถานที่เป็นการชั่วคราว (ฉบับที่ 3) ซึ่งนอกจากแพกซ์ที่ถูกปิดแล้ว ยังส่งผลไปถึง สถานประกอบการนวดแผนโบราณ สถานประกอบการนวดสปา สถานออกกำลังกาย และ สถานบริการ ที่ต้องปิดบริการเพื่อลดการแออัดและป้องกันการแพร่ระบาด ซึ่งส่งผลไปถึงผู้ประกอบการที่เดินทางข้ามไปมาระหว่างจังหวัด ทำให้หลายพื้นที่นอกจากจังหวัดสมุทรสาครต้องทำการล็อกดาวน์ตามไปด้วย และเป็นภาระเพิ่มค่าใช้จ่ายทางด้านสาธารณสุขในการตรวจคัดกรองด้วย ในส่วนของแรงงานข้ามชาตินั้นได้รับผลกระทบจากการที่ไม่สามารถทำงานหาเลี้ยงครอบครัวในช่วงการแพร่ระบาดนี้ได้ การซื้อขายสินค้าทำได้ยากลำบาก เพราะถูกกำหนดให้เป็นกลุ่มเสี่ยง อย่างไรก็ตามปัญหาที่เกิดขึ้นไม่สามารถที่จะยกความผิดให้กับแรงงานข้ามชาติชาวเมียนมาที่อาศัยอยู่ในประเทศไทยเพียงอย่างเดียวได้ เนื่องจากมีการลักลอบเข้า

เมืองตามเส้นทางธรรมชาติระหว่างไทยกับพม่าที่มีความยาวกว่า 2 พันกิโลเมตรซึ่งเจ้าหน้าที่อาจดูแลได้ไม่ทั่วถึง และมีผู้มีอำนาจในพม่า กลุ่มคนเหล่านี้เข้ามาในประเทศไทย

การแก้ปัญหาเหล่านั้นไม่อาจจะห้ามการเคลื่อนย้ายของแรงงานได้อย่างถาวร แต่ควรที่จะปรับปรุงและดูแลจากภายใน อันได้แก่ การจัดการที่อยู่ของแรงงานข้ามชาติชาวเมียนมาให้ถูกสุขลักษณะ เนื่องจาก มีการระบุว่าแรงงานข้ามชาติเป็นผู้นำโรคระบาดเข้ามาในพื้นที่ ไม่มีการปรับปรุงดูแลให้เรียบร้อยและไม่มีการจัดโซนสำหรับแรงงานข้ามชาติโดยเฉพาะ (ธีรยุทธ, 2553, หน้า 105-106) ประเด็นต่อมาคือเรื่องของการควบคุมดูแลการผ่านเข้าออกของแรงงานข้ามชาติในพื้นที่ชายแดนรวมทั้งการจัดการผู้กระทำความผิดในการลักลอบเข้าเมือง และประเด็นสุดท้ายคือการเคารพสิทธิมนุษยชนทั้งต่อตัวเองและต่อแรงงานข้ามชาติเพราะเป็นการป้องกันไม่ให้เกิดการค้ำมนุษย์หรือการปฏิบัติอย่างไม่เป็นธรรมกับแรงงานข้ามชาติ

บทสรุป

จากประเด็นที่กล่าวมาทั้งหมดนั้นผู้เขียนพยายามสื่อให้เห็นถึงผลกระทบต่อการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ต่อแรงงานข้ามชาติชาวเมียนมา เนื่องจากการพัฒนาทางเศรษฐกิจและเทคโนโลยีส่งผลให้เกิดการขยายฐานการผลิตออกไป ทำให้เกิดการเคลื่อนย้ายของแรงงานจากประเทศที่มีเศรษฐกิจไม่ดีไปสู่ประเทศที่มีเศรษฐกิจดีกว่า หรือแม้แต่การทวนโลกกาภิวัตน์ที่จะย้ายฐานการผลิตจากประเทศอื่นกลับไปยังประเทศต้นทาง แรงงานข้ามชาติชาวเมียนมาเองก็เป็นหนึ่งในส่วนของกระบวนการพัฒนาที่เกิดขึ้นเหล่านี้ และเป็นผู้ที่ได้รับความเสี่ยงจากมุมมองสังคมความเสี่ยงเช่นเดียวกับคนอื่นๆ ด้วย พวกเขาเป็นส่วนหนึ่งในการขับเคลื่อนทางเศรษฐกิจเนื่องจากมีแรงงานจำนวนมากทำงานอยู่ในภาคอุตสาหกรรมเกษตรซึ่งเป็นอุตสาหกรรมหลักต้นๆ ของประเทศ แต่กลับไม่ได้รับความช่วยเหลือเท่าที่ควร รวมไปถึงถูกซ้ำเติมไม่ว่าจะไม่ขายสินค้าให้ ห้ามเดินทางออกนอกพื้นที่ จากประเด็นเรื่องการแพร่ระบาดระลอกใหม่ในจังหวัดสมุทรสาครอีกด้วย

แน่นอนว่าเราไม่อาจจะหยุดการพัฒนาทางเศรษฐกิจเพื่อลดความเสี่ยงที่เกิดขึ้นต่อทุกคน การห้ามการเดินทางเคลื่อนย้ายไปสู่ที่ต่างๆ หรือการปล่อยให้แรงงานข้ามชาติชาวเมียนมาใช้ชีวิตไปตามยถากรรมโดยที่ไม่มีหน่วยงานไหนเข้าไปช่วยเหลือ อย่างน้อยที่สุดก็น้ององค์กรภาครัฐควรเข้ามามีบทบาทในการจัดการเกี่ยวกับความเป็นอยู่ของแรงงานข้ามชาติเหล่านี้ให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ต่อได้ การตรวจคัดกรองโรคและเฝ้าระวังผู้คนที่เดินทางเข้าออกประเทศซึ่งการจับกุมและส่งกลับประเทศต้นทางนั้นไม่เป็นผลดีเท่าที่ควร เนื่องจากเป็นการซ้ำเติมปัญหาที่เกิดขึ้น ต่อมาควรมีการชดเชยรายได้ให้กับผู้ที่ถูกให้ออกจากกิจการ ไม่เพียงแค่ว่าชาวไทยเท่านั้นแต่รวมถึงแรงงานข้ามชาติด้วย ท้ายที่สุดนี้เราควรเรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกันกับทั้งความเสี่ยงที่เกิดขึ้น การเคลื่อนย้ายของแรงงาน ความต่างระหว่างวัฒนธรรมรวมไปถึงการเตรียมความพร้อมที่จะรับมือสิ่งที่จะเกิดขึ้นอยู่เสมอจะดีที่สุด

เอกสารอ้างอิง

- ข่าวสดออนไลน์. (19 ธันวาคม 2563). **ด่วน! สืบล็อกดาว์น สมุทรสาคร ผู้ว่าแถลงติด โควิด 548 ราย**. <https://www.khaosod.co.th/breaking-news/news_5563441> (สืบค้นเมื่อ มกราคม 2564).
- ดวงกมล การไทย. (5 สิงหาคม 2559). **เมียนมา - ขาดพันธุ์**. สืบค้นจาก ฐานข้อมูลสังคม - วัฒนธรรมเอเชียตะวันออกเฉียงใต้: <https://www.sac.or.th/databases/southeastasia/subject.php?c_id=6&sj_id=53>
- दनัยกฤต อินทุทฤทธิ. (2561). การส่งเงินกลับประเทศของแรงงานข้ามชาติชาวเมียนมา. **สงขลานครินทร์ ฉบับมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์**, 3, 210-212.
- ธันนัธ, มหาพรประจักษ์. (2020). **อนาคตของกระแสโลกาภิวัตน์: ความท้าทายจากไวรัสโควิด-19**. <https://www.bot.or.th/Thai/ResearchAndPublications/articles/Pages/Article_08Jun2020_2.aspx> (Retrieved from ธนาคารแห่งประเทศไทย).
- ธีรยุทธ รัตนวงศ์. (2553). **ผลกระทบในการเข้ามาทำงานของแรงงานต่างด้าวในชุมชนคลองครุ ตำบลท่าทราย อำเภอเมืองจังหวัดสมุทรสาคร**. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม.
- ประชาชาติธุรกิจ. (2563). **สมุทรสาคร ติดโควิด ยอดพุ่ง 821 ราย จากยอดตรวจ 2 พันคน**. <<https://www.prachachat.net/general/news-578257>> (สืบค้นเมื่อ 23 ธันวาคม 2563).
- ยงยุทธ แฉล้มวงษ์, และสิริวิษณุ รัตนประทีปทอง. (28 สิงหาคม 2020). **ผลกระทบของ Covid-19 ที่มีผลต่อการบริหารจัดการแรงงานต่างด้าวในประเทศไทย**. <<https://tdri.or.th/2020/08/covid-19-impact-on-migrant-workers/>> (สืบค้นเมื่อ พฤศจิกายน 2020)

- วัฒนา สุภรณ์ศิลป์. (2548). **โลกาภิวัตน์ (Globalization)**. กรุงเทพฯ: คณะกรรมการสภาวิจัยแห่งชาติ สาขาสังคมวิทยา.
- วิรัชญา ประจงการ, ทิพย์ประภา เจริญเจริญ, และณิชาภัทร สุรพัฒน์นันท์. (2563). **เปิดสวิตซ์การท่องเที่ยวอย่างไรให้คุ้มเสี่ยง**. กรุงเทพฯ: ฝ่ายเศรษฐกิจมหภาค ธนาคารแห่งประเทศไทย.
- สมสุข ทินวิมาน. (มกราคม-มิถุนายน 2553). การสื่อสารกับสังคมแห่งความเสี่ยง. **วารสารวิทยาการการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏ เชียงราย**, (1), 31.
- สุรสม กฤษณะจุกะ. (2552). แนวคิดสังคมเสี่ยงภัย (Risk Society). **ศุกร์เสวนา 7 สิงหาคม 2552 มองสุขภาพผ่านแนวคิดสังคมเสี่ยงภัย** (หน้า 2). อุบลราชธานี: มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี.
- อดุลย์ รัตโส. (2550). **ผลกระทบด้านสาธารณสุขจากแรงงานต่างด้าว ศึกษาเฉพาะกรณีจังหวัดภูเก็ต**. วิทยานิพนธ์ศิลป ศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชายุทธศาสตร์การพัฒนาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต.
- อภิยุทธ์, อำนวยกาญจนสิน. (2562). **แรงงานต่างด้าวในภาคอุตสาหกรรมไทย "แต่มีต่อหรือแค่ถั่วคั่ว"**. สำนักงานเศรษฐกิจอุตสาหกรรม.
- จุไร วงศ์สวัสดิ์. (2563). **ระบาดวิทยา: เชื้อไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ 2019 (โควิด-19)**. กรุงเทพฯ: กระทรวงสาธารณสุข กรมควบคุมโรค สถาบันบำราศนราดูร.
- เยี่ยมยุทธ สุทธิฉายา. (8 เมษายน 2563). **รับมือมาตรการเยียวยาแรงงานข้ามชาติ เช่นเศรษฐกิจคุมโควิด-19 อาจเจ็บแต่ไม่จบ**. <<https://prachatai.com/journal/2020/04/87115>>
- เสาวนีย์ จันทะพงษ์, และ ทศพล ต้องห้วย. (2020). **ผลกระทบวิกฤติโควิด 19 กับเศรษฐกิจโลก**. bank of Thailand Magazine, (2).
- BBC NEWS Thai. (10 ตุลาคม 2020). **โควิด-19: ภาวะลำเค็ญของแรงงานเมียนมา อยู่ไทยก็ไร้งาน กลับบ้านก็เสี่ยงติดโรค ไร้เงิน**. <<https://www.bbc.com/thai/thailand-54477189?fbclid=IwAR2L6gk0JdjXD1bam5oN4iSO4WsPrxYyEPkVu4OaX-rHVn-AnGozdo2hHE>>
- BBC NEWS. (12 ตุลาคม 2020). **ไวรัสโคโรนา: ที่มา อากาศ การรักษา และการป้องกันโรคโควิด-19**. <<https://www.bbc.com/thai/features-51734255>>
- Center for Disease Control and Prevention. (2021, January 15). **Covid-19**. <CDC: <https://www.cdc.gov/coronavirus/2019-ncov/transmission/variant.html>> (Retrieved January 24).
- SCB economic intelligence center. (มิถุนายน 2020). **Covid-19 หนึ่งในปัจจัยเร่งทวนกระแสโลกาภิวัตน์**. **Outlook Quarter 2 2020**, 18-19.
- BURROWS, M., & ENGELKE, P. (2020). **What World POST-COVID-19?: Three Scenarios**. Atlantic Council. Atlantic Council.
- Dillon, M. (2014). **Introduction to Sociological theory** (Vol. 2). John Wiley & Sons, Ltd, pp 500, West Sussex, united kingdom:
- Karim, M. R., Islam, M. T., & Talukder, B. (2020, August 1). **COVID-19 s impacts on migrant workers from Bangladesh: In search of policy intervention**. **World development**, 136.
- World Health Organization. (2019). **Coronavirus**. <https://www.who.int/health-topics/coronavirus#tab=tab_1> (Retrieved from World Health Organization)
- World Health Organization. (2020). **Listings of WHO's response to COVID-19**. <<https://www.who.int/news/item/29-06-2020-covid-timeline>>
- World Health Organization. (2020, June 29). **Listings of WHO's response to COVID-19**. <WHO: <https://www.who.int/news/item/29-06-2020-covid-timeline>> (Retrieved January 2021).
- ASLUND, A. (2019). **SEVEN From International Economic Integration to Deglobalization**. In **Russia's Crony Capitalism: The Path from Market Economy to Kleptocracy** (pp. 194-197). Yale University Press.